Ronde 4

Cindy Kuiper
Hogeschool Utrecht
Contact: cindy.kuiper@hu.nl

Meertalige bruggenbouwers in nieuwkomersonderwijs

1. Inleiding

In het Nederlandse nieuwkomersonderwijs is meertaligheid geen uitzondering, maar de norm. Leerlingen die recent zijn aangekomen in Nederland brengen een rijk palet aan talen, ervaringen en kennis mee. Toch wordt deze meertaligheid in het onderwijs vaak onvoldoende benut. In het recent afgeronde project 'Meertalige bruggenbouwers in nieuwkomersonderwijs' zijn vijf meertalige onderwijsassistenten (MOA's) opgeleid en ingezet als talige en culturele bruggenbouwers voor nieuwkomersleerlingen in een Internationale Schakelklas (ISK) in Utrecht. Deze meertalige onderwijsassistenten hebben gedurende dit tweejarige project, in nauwe samenwerking met docenten en vanuit een meertalige aanpak, leerlingen ingewijd in het Nederlandse onderwijs en begeleid bij hun taal- en vakinhoudelijke ontwikkeling.

2. Nieuwkomersleerlingen en -volwassenen

Nieuwkomersleerlingen zijn jongeren tussen 12 en 18 jaar die vanuit een ander land instromen in het Nederlandse onderwijssysteem. Op Ithaka ISK in Utrecht, hun eerste school in Nederland, is de populatie 100% meertalig. Deze leerlingen hebben vaak al onderwijs gevolgd in hun land van herkomst en brengen waardevolle kennis mee in andere talen dan het Nederlands. Naast nieuwkomersleerlingen kent Nederland ook veel nieuwkomersvolwassenen. Deze volwassenen brengen soms onderwijservaring en -expertise mee die ze graag willen, maar nog niet kunnen inzetten. Tegen de achtergrond van het structurele lerarentekort in Nederland betreft dit dus een onderbenutte bron van expertise. Door hen op te leiden tot MOA's wordt niet alleen het lerarentekort aangepakt, maar wordt ook het onderwijs verrijkt met talige en culturele diversiteit.

3. Thuistalen als kracht

Veel leraren in het Nederlandse onderwijs zien een meertalige klas als een uitdaging. Er is vaak maar beperkte aandacht voor de thuistaal van de leerlingen in de les (Henrichs e.a. 2021). Dit komt voort uit de gedachte dat volledige onderdompeling in een taal

de beste manier is om die taal te leren. Meertaligheid wordt daarbij vaak gezien als een obstakel voor het leren. Dat is een gemiste kans, want het inzetten van thuistalen in het onderwijs heeft juist veel voordelen voor de leerprestaties van (meertalige) leerlingen (Onderwijsraad 2025). Het actief benutten van alle talen die leerlingen spreken draagt bij aan hun welzijn en participatie. Bovendien versterkt het hun gevoel van verbondenheid met de school wanneer zij hun thuistaal mogen gebruiken. Het actief inzetten van het hele talige repertoire van leerlingen om hun leren te versterken wordt ook wel 'functioneel meertalig leren' genoemd (Sierens & Van Avermaet 2014). Een voorbeeld hiervan is het benutten van meerdere talen bij het spreken, schrijven en lezen in de les.

4. De rol van de MOA's

In het Nederlandse (ISK-)onderwijs is een MOA geen bestaande rol. Het is daarom in het project best even zoeken geweest naar een passende invulling. Dat was een zoektocht tussen onderzoekers, docenten en MOA's zelf, in afstemming op de leerling-populatie van de school. Gaandeweg het project ontvouwden zich diverse 'bruggenbouwersrollen' in de onderwijspraktijk. Zo fungeerden MOA's bijvoorbeeld als 'brug naar begrip van taken', waarbij ze vanuit een gedeelde thuistaal instructies en opdrachten met leerlingen doornamen en verduidelijkten. Ook fungeerden ze soms als 'brug naar docenten, ouders en andere betrokkenen', waarbij ze vanuit hun talige en culturele achtergrond bemiddelden in allerlei situaties en de communicatie vergemakkelijkten. Een andere rol die MOA's vaak vervulden was die van 'brug naar vakinhoudelijk leren'. Zo ontwikkelde een Turkse MOA bijvoorbeeld tweetalig ondersteunend lesmateriaal om leerlingen te helpen met reken- en wiskundeonderwijs. Daarnaast fungeerden MOA's regelmatig als rolmodel voor leerlingen: als volwassen nieuwkomers hadden zij hun weg gevonden naar een baan in het onderwijs, beheersten zij de Nederlandse taal voldoende (maar waren ook nog volop lerende!) en wisten zij hun leerlingen daarmee te inspireren.

5. Professionalisering en samenwerking

In het project zijn de MOA's op verschillende manieren begeleid bij het vormgeven van hun rol. Vanuit het opleidingshuis van Ithaka hebben zij een professionaliseringstraject met een algemeen didactisch perspectief gevolgd en vanuit het lectoraat Meertaligheid en Onderwijs (Universiteit Utrecht) hebben zij ondersteuning en handvatten gekregen voor het werken vanuit een meertalige aanpak. Ook werkten zij intensief samen met één of meerdere docenten van Ithaka. In deze samenwerking ontwikkelden zij gezamenlijk passende ondersteuning voor leerlingen. Dit kreeg onder andere vorm in *pre-teaching*sactiviteiten in de thuistaal, in begeleiding of verlengde instructie tijdens de les en in gezamenlijke lesvoorbereiding en -uitvoering.

6. Impact van MOA's

Op verschillende momenten in het project hebben we de ervaringen van MOA's docenten en leerlingen met het werken vanuit een meertalige aanpak in kaart gebracht middels interviews en focusgroepen. Docenten gaven daarbij *overall* aan dat de samenwerking met MOA's heel prettig en verrijkend was, aangezien zij echt een complementaire rol vervulden en ook de docenten ervan bewust maakten hoe de thuistaal van leerlingen benut kan worden voor het leren. Verder gaven een aantal docenten aan dat waar ze aanvankelijk de MOA's wat meer als een assistent zagen, ze gaandeweg veel meer als gelijkwaardige collega's gingen samenwerken vanuit *co-teaching*. Leerlingen reageerden heel positief op de MOA's. Ze voelden zich gezien, gehoord en vooral begrepen door hen, en zochten veel contact met hen, ook buiten de lessen om. Het ging daarbij niet alleen om vakinhoudelijke ondersteuning of taalondersteuning, maar ook om hulp bij vragen over de toekomst en persoonlijke en gevoelskwesties. De MOA's zelf gaven in de beginfase aan zoekend te zijn naar hun rol, maar kregen hier gaandeweg steeds meer grip op en handigheid en plezier in. Alle vijf MOA's hebben hun rol in het project als betekenisvol ervaren.

7. Vervolgproject: MOA's in het Utrechtse voortgezet onderwijs

Vanuit de opgedane ervaringen in het eerste MOA-project is in september 2025 het vervolgproject 'Meertalige onderwijsassistenten in het Utrechtse voortgezet onderwijs' opgestart, wederom gefinancierd door de gemeente Utrecht. Twee MOA's uit het eerste project participeren hierin vanuit hun opgedane kennis en ervaring. In dit project zijn, naast Ithaka ISK en het lectoraat Meertaligheid en Onderwijs, ook de scholen Mpower en Gerrit Rietveld College uit Utrecht betrokken. Het doel van het project is drieledig:

1. het doorontwikkelen van de MOA-aanpak zoals ontwikkeld in het eerste project;
2. het opschalen van de MOA-aanpak naar het reguliere voortgezet onderwijs;
3. het verduurzamen van MOA-praktijken in de deelnemende scholen en het ontwikkelen van een professionaliseringsaanbod voor vo-scholen daarbuiten.

Ontwikkelingen in dit project zullen te volgen zijn via de website van het lectoraat: https://www.hu.nl/onderzoek/meertaligheid-en-onderwijs#Projecten.

Referenties

Henrichs, L., B. Wansink, M. Krijnen & W. Koppen (2021). 'Hoe gaan docenten om met diversiteit en meertaligheid in de klas?'. Online raadpleegbaar op: https://nl.teachertapp.com/hoe-gaan-docenten-om-met-diversiteit-en-meertaligheid-in-de-klas/.

Onderwijsraad (2025). *Talige diversiteit benutten.* Online raadpleegbaar op: https://www.onderwijsraad.nl/documenten/2025/09/04/talige-diversiteit-benutten.

Sierens, S. & P. Van Avermaet (2014). "Language Diversity in Education: Evolving from Multilingual Education to Functional Multilingual Learning". In: N. Jakubowicz & A. Llorent-Bedmar. *Managing Diversity in Education, Languages, Policies, Pedagogies.* Cambridge: Scholars Publishing, p. 204-222.